

Голові разової спеціалізованої
вченої ради
ДФ 18.092.002
Бердянського державного
педагогічного університету
доктору педагогічних наук,
доценту
ВЄНЦЕВІЙ Надії Олександрівні

Відгук

офіційного опонента **Окси Миколи Миколайовича**, кандидата педагогічних наук, професора кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького на дисертацію **Лисакова Сергія Володимировича «Феномен провідництва в освіті України (XIX – початок XXI століть)»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

1. Актуальність обраної теми дослідження

У дослідженні подано результати історико-педагогічного дослідження засадничих чинників формування сучасного стану, цілепокладань і генези провідництва в освіті в контексті розвитку педагогічної освіти XIX – початку XXI століть. У дисертації напрацьовані вітчизняні та світові зразки здійснення провладу в освіті, які вдало теоретично досліджені та узагальнені на сучасних методологічних рівнях для запровадження в реальну освітню практику.

Розбудова сучасної української держави неможлива без створення системи освіти, що базується на національних, етнічних засадах та потужно кооперується в глобалізованому світі, в європейському просторі освіти і постійно змінюється у відповідності до викликів сьогоденного цивілізаційного світу.

Тема дисертаційного дослідження С. В. Лисакова координується з комплексною науково-дослідною темою кафедри «Формування особистості в навчально-виховному процесі освітніх закладів у контексті нової української школи» (держреєстраційний № 0117 У 003116) зокрема з такими її розділами: «Формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності: мотиваційний та процесуально-діяльнісний компоненти» та

«Впровадження інноваційних технології як умова ефективної підготовки майбутніх учителів до роботи в новій українській школі».

Тема дисертації затверджена вченою радою Бердянського державного педагогічного університету (протокол № 3 від 03.10.2019 р.).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Вважаю, що структура дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, розкриває її зміст, відзначається цікавим змістовним матеріалом, аргументованістю зроблених висновків.

Логіка першого розділу дисертації «Ідея провідництва як етнічний та соціальний феномен українського суспільства» зумовила необхідність дослідити ідею провідництва як етнічного та соціального феномену суспільства; визначення генези проводу та провідництва як автохтонного українського феномену. Дисертант вдало висвітлює сучасні дискурси феномену провідництва в освіті та встановлює, що історико – педагогічний підхід щодо дослідження теми «Феномен провідництва в освіті України (XIX – початок XXI століть)» набуває актуальності, оскільки дає можливість визначити стратегії розвитку національної освіти майбутнього через пізнання цінностей, смислів, видатних постатей та успішних практик у минулому українського суспільства.

Вдало досліджено широкий інформаційний масив автентичних провідницьких письмових джерел без авторства, створених у 40–50-х роках минулого століття, та повно охарактеризованого періоду національного провідництва фундаторами та героями національного руху України, науковцями Національної академії педагогічних наук України та відомими дослідниками цього феномену.

Дисертант запропонував авторське визначення поняття «провідництво в освіті», що відповідає завданням дослідження: провідництво в освіті – це креативна позапарадигмальна діяльність суб'єкта (суб'єктів) освітньої системи з розширення її теоретичного та прикладного поля на основі унікального авторського бачення усвідомлених перспектив, що лежать за межами чинної нормативної реальності. Крім того він визначає провідництво в освіті як самокеровану інноваційну та креативну випереджальну, емерджентну діяльність учасників освітнього процесу, спрямовану на забезпечення прогресу освітньої системи, її структур та успішну самореалізацію всіх учасників цієї системи.

У другому розділі «Розвиток провідницької ідеї в царині освіти України» дисертації розкрито формати провідництва та визначено риси

сучасного провідника. Не менш важливим пунктом цього розділу є характеристика жертвовності провідництва, яку доречно дисертант виділяє окремим пунктом.

З'ясовано недостатність теоретичної інформованості науковців та педагогічних працівників стосовно природи феномену провідництва, які відповідно пояснюють спроби розглядати його як аналог лідерства. Погоджуюсь з думкою дисертанта, що «лідери гармонізують діяльність освітніх систем, а провідники здійснюють вихід за межі нормативного, усталеного практикою, забезпечують прогрес систем та практик». Досить вдало досліджено великий масив різноманітності змін, що їх продукують провідники освіти у вигляді відомих сучасних реформаторів, агентів змін, новаторів, освітніх сталкерів, фасилітаторів тощо.

На основі аналізу освітніх практик досить виражено та цікаво визначено вісім форматів провідницької місії в освіті. Досліджено риси (покликання, призначення, відповідальність, стійкість) особистості, що визначають провідницькі якості як феномен соціальної діяльності в царині освіти.

Щодо третього розділі «Методологічні основи феномену провідництва в освіті»: то в ньому розкривається феноменальність характеру провідництва, наведені наративи творчої діяльності видатних провідників освіти XIX – XXI століть.

Встановлено, що однією з найбільш видатних іманентних рис провідника освіти є його методологічне мислення (методологічні знання), так як у системі освіти вчитель, керівник постійно перебувають в стані виникнення нових ситуацій з невизначеними шляхами й методами їх подолання, і тому необхідно володіти механізмами особистісної успішної орієнтації, створення авторських «кентавр-систем» у цьому турбулентному середовищі.

С.В.Лисаков вдало здійснив авторську спробу методологування ідеї провідництва в освіті, інструментами якого обрано процедури ідеї фреймів та функцій організованої освітньої діяльності. Встановлено, що в результаті методологічної мислєдіяльності провідник освіти «збільшує» форму фрейму за рахунок утворення нових унікальних компонентів, яких раніше не було та надає раціонального статусу своїм ірраціональним ідеям, очікуванням, припущенням, прогнозам.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Безперечно, дисертація характеризується науковою новизною, яка полягає, передусім в тому, що вперше: визначено концепт «провідництво в освіті» як феномен та атрибут української національної ідентичності; схарактеризовано історичні та соціальні умови формування феномену

провідництва в освіті; запропоновано визначення поняття «провідництва в освіті»; легітимізовано у термінологічному вжитку в національному та англomовному науковому середовищі поняття «провідництво» та «провідництво в освіті»; встановлено родові зв'язки та особливості концептів «провідництво в освіті», «лідерство», «наукова організація праці», «передовий педагогічний досвід»; визначено загальні та унікальні риси провідників освіти; окреслено сингулярність та феноменальність перетворювальної діяльності провідників освіти; встановлено масштабність та ресурсний характер форматів провідницької діяльності в освіті.

До науково-педагогічного вжитку запроваджено поняття «провідництво», «провідництво в освіті» та їх англomовний варіант перекладу «The Guidance», провідництво в освіті – «The Guidance in Education» і наукових публікацій.

Загальна характеристика дослідження –науково-педагогічний підхід. В ході дослідження встановлено, що українське суспільство та національна освіта є результатом попередньої історії, це точка перетину різнорідних і суперечливих тенденцій, що йдуть із минулого через сьогодення в майбутнє. Використано різноманітні методологічні підходи для здійснення дисертаційного дослідження: системний, парадигмальний, історичний, культурологічний, цивілізаційний, антропологічний, аксіологічний, територіальний, герменевтичний та феноменологічний.

Також встановлено, що провідництво в освіті посилює різноманітність національного освітнього ландшафту.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Основні положення та висновки за темою дослідження аспіранта висвітлено в 14 наукових публікаціях, із них 3 статті опубліковано в провідних наукових фахових виданнях України, 6 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій, 3 статті – у закордонному періодичному виданні іншої держави, що входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського союзу, 2 колективних монографій. Участь і виступи на 14 наукових конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів говорять про високий ступінь апробації основних положень дисертаційної праці. У даних публікаціях ґрунтовно розкрито основні положення результатів проведеного дослідження.

5. Практичне та теоретичне значення одержаних результатів

Суцільне дисертаційне дослідження Сергія Володимировича ЛИСАКОВА започатковує новий напрямок у педагогіці національної освіти.

Дослідження проведено відповідно до методологічних основ, розроблених вітчизняними науковцями.

Дисертант опрацював та узагальнив значний пласт історичного, культурного та просвітницького характеру етногенезу українського суспільства. Ресурсами компаративного підходу встановлено риси схожості та відмінності цивілізаційного поступу національної освіти в процесі глобалізації та збереження унікальності української ідентичності.

Теоретично обґрунтовано ідею провідництва як автохтонного феномену українського суспільства.

Напрацьовано наративи про феномен здійснення провідницької місії видатними провідниками в історичний період, окреслений ХІХ – ХХІ століттями. Започатковано процес формування провідницької парадигми в національній та глобалізованій освіті.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Зауваження 1.

У дисертації недостатньо представлено роль сучасних національних філософів щодо презентації ідеї провідництва в освіті у сучасних умовах.

Зауваження 2.

У тексті дисертації наведено результати інформованості керівників освіти, педагогів та студентів щодо ідеї провідництва. На жаль, відсутні дані щодо когнітивних зрушень у цих категоріях як результату науково-просвітницької роботи дисертанта та викладання освітнього компоненту «Провідництво в освіті» в освітньо-професійних програмах «Управління закладами освіти».

Зауваження 3.

У підрозділі 2.2. «Родові зв'язки «провідництва», «наукової організації праці» і «передового досвіду» недостатньо пояснені кореляційні зв'язки провідництва в освіті з праксеологією та оптимологією

Зауваження 4.

У таблиці «Структурні компоненти ідеї провідництва в освіті» на наш погляд потребують деталізації у тексті дисертації такі компоненти таблиці: «провідницька ідея», «провідницька установка», «провідницька логіка».

Зауваження 5.

У підрозділі 2.5, характеризуючи визначальні риси провідників освіти, дисертант недостатньо уваги приділяє компетентнісній складовій їх місії.

Варто зазначити, що вказані зауваження не знижують наукової цінності роботи, адже деякі моменти неузгодженості свідчать про активний науковий пошук дисертанта й оригінальності його підходу до обраної теми дослідження.

7. Загальна оцінка дисертації

На підставі викладених вище міркувань можна резюмувати, що дисертація С.В.Лисакова є цілісним, оригінальним науково - педагогічним дослідженням і вирізняється системним аналізом.

За актуальністю обраної теми, новизною отриманих результатів, обсягом проведених досліджень, теоретичною і практичною цінністю, а також методичним рівнем вирішення поставлених завдань дисертаційна робота Лисакова Сергія Володимировича «Феномен провідництва в освіті України (XIX – початок XXI століть)» відповідає порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Кандидат педагогічних наук, професор кафедри
педагогіки і педагогічної майстерності
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького

Микола ОКСА

*Відгук отримано
20.09.2021р.
Голова спеціалізованої вченої
ради ДТ 18.092.002
доктор педагогічних наук, доцент
Внизева Н.О. ЖВел-*